

Editör'den...

Kültür ve İletişim'in yedinci cildinin ilk sayısı, yani on üçüncü sayı şu anda elinizde... Bir başka deyişle yedi yıldır akademik çizgisinden ve yayın politikasından hiç uzaklaşmadan, hakem sayısını sürekli artırarak, toplum bilimlerine orijinal katkı yapma düşüncesiyle, ve en önemlisi, akademik değerlere güçlü inancıyla yayımlanıyor ki. Her sayıda olduğu gibi bu sayıda da Türkiye üniversitelerinde kültür eleştirisi, toplumsal düşünce ve iletişim araştırmaları alanlarında düşünen, çalışan ve üreten herkesi katkıda bulunmaya davet ediyoruz. *Kültür ve İletişim*'in kapıları iletişimi insan varoluşunun temel bileşeni olarak algılayan ve her türlü dogmayla mücadeleyi eleştirelliğin ön koşulu olarak kabul eden sosyal bilimler, insan bilimleri, edebiyat eleştirisi, mimarlık, sanat eleştirisi, eleştirel kültür çalışmaları, sinema çalışmaları ve benzeri alanlarda çalışan herkese ardına kadar açık.

Halil Nalçaoğlu
Editör

Bu sayı biraz tesadüf, biraz da editoryal müdahale ile kültür alanının en önemli boyutlarından biri olan sinemaya dair üç yazı ile açılıyor. Bu üç yazının biraraya gelmesi *Kültür ve İletişim*'in iletişim alanına yaklaşımını özetler gibi: toplumsal bir fenomen olarak iletişimi "araç" kavramına indirgemedi ele aldığımızda, karşımıza yeni araştırma alanları, yeni ve orijinal bakış açıları çıkıyor. Bu anlamda Cantek, Öztürk ve Akbulut'un yazıları gerçekten de tek bir "aracın," yani sinemanın etrafında örülen toplumsal ve tarihsel ilişkileri olduğu kadar, bu aracın bir "metin" olarak analizinin ne kadar

önemli bir dizi düşünsel etkinlik oluşturduğunu kanıtlıyor. Birbiriy-le bağıntılı bu etkinliklerin iletişim alanının zaman zaman bizleri hapsedtiği bakış açılarının hiçbirinin tek başına toplumsal bir fenomeni eleştirel bütünlük içinde kavramamıza yetmeyeceğini söylediği çıkarsanabilir. Cantek, sinemaya ait ama filmik olmayan bir materyalle, bir dizi metinle uğraşiyor; Öztürk, etkilerini farklı mecralarla ilgili olarak hâlâ hissettiğimiz toplumsal bir paranoyanın tarihsel izlerini sürüyor; Akbulut ise sinema tarihinin en önemli metinlerinden biri olan Ingmar Bergman'ın *Persona* filmine odaklanarak insan varoluşunun çok boyutlu bir sorgulamasını irdeliyor. Yazıların tümü "sinema" ile ilgili; öte yandan bu yazıların tümü "sinema" göstereninin sonlu/sınırlı bir gösteren olmadığı fikrini, kanımca çok inandırıcı yaklaşımlarla, vurguluyor. Bu bakış açısıyla üç yazı bir anlamda belli bir bütünlük hissi verirken, bir başka anlamda "sinema göstergesinin" (ya da "araç" tanımına girebilecek tüm teknolojilere ait göstergelerin) hegemonik tek bir anlama eklemelenemeyeceğine işaret ediyor.

Funda Şenol Cantek gündelik yaşam ve kültür eleştirisi alanında adını giderek daha sık duyacağımız genç bir akademisyen (bkz. *Yaban'lar ve Yerliler: Başkent Olma Sürecinde Ankara*. İletişim. 2003). Cantek'in dergimizin bu sayısına yaptığı katkı ("*Yeşilçam'ın Arsız Gözü: Pazar Dergisi*"), içeriği açısından, bir döneme damgasını vuran "Yeşilçam sinemasının" toplumsalla ilişkisini kuran ana damarlarından birine, 1950 yılından 1970'lerin ortasına kadar yayımlanan *Pazar Dergisi*'ne yoğunlaşıyor. Ancak benim burada özellikle vurgulamak istediğim konu, makalenin okurken yarattığı duygu, gastronomik bir eğretilenile söyleyecek olursak, "ağızda bıraktığı tad" olacak. Sanırım araştırmacının araştırdığı konuyu, ne kadar eleştirirse eleştirsin, *sevmesinin* önemini gösteriyor bize Cantek. "Tarihsel araştırma" ibaresi hem bu tad bakımından, hem de tarihselin her zaman toplumsalın "olup-bitmiş" boyutuna dair olmaması bakımından pek yakışmıyor bu yazıya bence. Yeşilçam "tadı" bugün hâlâ tüm gücüyle kültürel yaşamımızı belirliyor; yalnızca televizyonda sık sık karşımıza çıkan "eski" Yeşilçam filmleri açısından değil, aynı zamanda bazı duyguları anlatırken *başvurmak zorunda kaldığımız* dilsel motif-

ler, eğretileniler, ve genel olarak tasavvur dünyamızın hemen her alanına sirayet etmiş olduğunu (şaşıracak) gördüğümüz uygulamalar anlamında. Kabaca özetleyecek olursak Cantek bu uygulamaları yüzeye çıkarıyor, bariz kılıyor diyebiliriz.

Tarihe ve "tarihe gömülü" ayrıntılara gerçekten meraklı bir başka genç araştırmacı olan Serdar Öztürk, Dr. Fuat Umay'ın 1926 ve 1941 yılları arasında meclise sunduğu yasa tekliflerini mercek altına alıyor yazısında ("Sinemanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Dr. Fuat Umay Bey'in Yasa Teklifleri Çerçevesindeki Tartışmalar (1926-1941)"). Yukarıda değindiğim iletişim alanının "araç saplantısı" bir boyutu ile "etki saplantısı" olarak da okunabilir. Bugün iletişim araştırmalarının geldiği nokta, alan içinde önemli bir boyuta sahip olmakla birlikte, araçların "etkilerine" fazlaca yoğunlaşmanın ya ahlakçı bir topyekûn reddedişe ya da araştırma olsun diye araştırma yapma gayretine hizmet etmekten pek öteye gidemediğini gösteriyor bize. Her şeyden önce "etki" kavramını kendi içinde, belli bir araçtan "topluma" doğru yönelmiş bir olgu olarak kavramak aracı, bu aracın içeriğini ve nihayet toplumu birbirlerinden soyutlanmış varlıklar gibi algılama hatasına götürebiliyor araştırmacıları. Serdar Öztürk makalesinde alçak gönüllü bir hedef koyuyor kendisine belki ama bu hedefe yukarıda andığım hataya düşmeden ulaşmasını biliyor. Bugün İnternet başta olmak üzere pek çok popüler kültür içeriği benzer başlıklarla ama "daha çağdaş" bir tonda tartışılıyor. Öyle görünmektedir ki, etki ve "zararlı etki" kavramları kitle iletişim araçları ile yoğrulan tüm kültürlerde kendi içinde önemli bir içerik olarak hep varolacak. Öztürk tam da bu içeriği nesnel sayılabilecek bir gözle araştırıyor ve etki kavramının geçirdiği evrimi incelemek isteyenlere son derece zengin bir kaynak sunuyor.

"Sinema göstergesinin" hegemonik alanına giren son makale Hasan Akbulut'a ait: "Bir Varoluş Sorunsalı: *Persona*." Akbulut, Bergman'ın unutulmaz *Persona* filminin ortaya koyduğu felsefi argümanı ve ben/öteki göstergelerinin gerilimli ilişkisini psikanalitik bir perspektiften yeniden gözden geçiriyor. Bir "sanat filmi" olarak *Persona*, sinema göstergesinin sürekli ertelenen ve farklılaşan yapısını son de-

rece yetkin bir dille gözler önüne seren bir yapıt. Akbulut bu “zor” metine ustaca yaklaşıyor ve Persona’yı “açık metin” olarak kavrayarak zengin sayılabilecek bir kaynakça ile güçlü bir kavramsal analiz ortaya koyuyor. Bence Akbulut’un metni filmi *tekrar* izlemek için çok iyi bir gerekçe...

Kültür ve İletişim’in bu sayısının dördüncü makalesi yayımlanmayı uzunca bir süredir bekliyordu. Nihayet Filiz Başkan’ın bu anlamlı makalesini (“Medya-Demokrasi-Siyasi İktidar İlişkisi: AKP Örneği Olayı”) yayımlayabiliyor ve gecikmeden ötürü özür diliyoruz. *Kültür ve İletişim*, bilindiği gibi hakemli bir dergi ve hakem süreci hiç aksatılmadan sürdürülüyor; bu tavır ise kimi zaman dergiye gönderilen bir yazının umulandan uzun bir süre yayın sürecine alınamaması sonucunu doğurabiliyor. Bu özrü kamusal olarak dile getirmemin tek nedeni, Başkan’dan başka yazarlarımızdan da bir parça sabır beklediğimizi vurgulamak. Filiz Başkan makalesinde Türkiye’de demokratikleşme sürecine merkez medya olarak adlandırılabilir yayın organlarının nasıl eklenildiğini net örneklerle tartışıyor. *Milliyet* ve *Hürriyet* gazetelerinin AKP iktidarı karşısındaki “kıvrak tavırlarının” titiz bir analizi olarak okuyabileceğimiz bu çalışma bir anlamda Türkiye’de siyasal iktidar-medya ilişkisinin kaçınılmaz bir rasyonalite ile hep belli bir yapıyı yeniden ürettiğini görmek açısından son derece önemli.

Derginin son makalesi Nimet Ertaş’a ait: “Frida Kahlo ve Kendini İfade Etmenin Yolu Olarak Otoportre.” Kahlo sanırım akademik ve popüler gündemden hiç düşmeyecek bir sanatçı (örneğin aklımıza hemen Julie Taymor’un yönetmenliğini yaptığı *Frida* (2003) filmi geliyor). Ertaş çok sayıdaki otoportreler arasında üç tanesine yoğunlaşıyor ve göstergebilimsel bir perspektiften bu portreleri “okuyor.” Bu okumanın sonucunda formel kuralların bir resmi “baş-yapıt” yapmaya yetmediği sonucuna ulaşıyor—Kahlo otoportrelerinde sanat yaptığı kadar, belki bundan daha fazla, kendini anlatmış, içini dökmüş ve dertleşmiştir.

Yeşilçam’ın Arsız Gözü: *Pazar Dergisi*

Özet

Altmışlar Yeşilçam’ın altın yıllarıdır. Yerli sinemanın kült yıldızlarının parladığı ve çekilen film sayısının rekor düzeyde olduğu bir dönemdir. Sinema magazinlerinin sayısı da bu dönemde artmış, dergiler yeni yıldızların ortaya çıkmasına ve yıldız ile hayran kitlesi arasındaki ilişkilerin, filmsel gerçeklik dışında da sürmesine aracı olmuşlardır. Ayrıca, yerli sinema sektörünün yapılanmasına ve Yeşilçam’ın kurallarının belirlenip yeniden üretilmesine de katkıda bulunmuşlardır. *Pazar Dergisi*, Ellilerden Yetmişlerin ortasına kadar yayınlanan bir sinema magazini olarak, bu tür dergilere iyi bir örnektir. Yeşilçam eleştirisi yapmak amacıyla ortaya çıkmasına karşın, sinema sektöründe onun temsilcisi konumuna yerleşmiştir. Skandallar, dedikodu ve çıplaklık derginin içeriğini oluşturan unsurlar olmuş, 70’lerde Yeşilçam’a hakim olan seks filmleri furiasıyla birlikte yarı-pornografik bir dergiye dönüşmüştür.

Pazar Magazine: “The Daring Eye” of Yeşilçam Abstract

Sixties are golden years of Yeşilçam, when Turkish cinema industry reached a record in number of the films shut and many movie cult stars started to shine. Also in this decade, cinema magazines increased in number, they helped such stars to emerge and they contributed to the communication between these stars and their fans. These magazines additionally helped to their structuring of the cinema industry and contributed to setting and reproducing the rules of Yeşilçam. Pazar is a good example of such magazines published from Fifties to mid-Seventies. Initially it aimed to be a cinema critique medium, however it soon turned to be a typical representative of the cinema industry. Scandals, rumors and nakedness had been its main content. Eventually it turned to be a semi-pornographic magazine in mid-Seventies when sex movies dominated Yeşilçam.

L. Funda Şenol
Cantek
Gazi Üniversitesi
İletişim Fakültesi